

שפה כתובה ושפה דבורה

מבוא

לשפה תפקיד קריטי בחיינו. היא עוזרת לנו לבטא מחשבות, רצונות וצרכים באופן מוצפן, הברור רק לדוברי אותה השפה והופכת אותנו למובנים בקרב הקבוצות החברתיות השונות אליהן אנו משתייכים. בחיי היום – יום אנו משתמשים באופן נרחב הן בלשון דבורה והן בלשון כתובה על מנת לתקשר עם סביבתנו. אלא, שקיימים הבדלים גדולים מאוד בין שתי הלשונות ואופן השימוש בהם.

עבודה זו תעסוק בהשוואה בין שפה דבורה לשפה כתובה, תוך עמידה על ההבדלים בין שתי סוגי השפות, והבנה של הכלים היוצרים את הבדלים אלו ואת הסיבות להם. זאת, בהתבסס על סקירה עיונית של מאמרים אקדמיים העוסקים בהשוואה בין שני סוגי השפות, במטרה להביא סקירה תיאורטית רחבה ככל האפשר בנושא. לאחר הסקירה התיאורטית, אקיים דיון קצר בו אנתח באופן ביקורתי את עיקרי הסקירה. חלקה האחרון של העבודה יוקדש לסיכום.

רקע תיאורטי

ברוכובסקי בר – אבא (2002, ע"מ 353-357; 2005, ע"מ 75) טוענת כי הלשון הדבורה והלשון הכתובה נחשבות לשתי מערכות שפתייות - דקדוקיות נפרדות, בעלות מערכות חוקים נפרדות, המופקות בניסיונות שונות, הנבדלות זו מזו באופן משמעותי. השפה הדבורה מאופיינת בתופעות לשוניות הבלעדיות רק לה, המתקיימות באופן ספונטני על ידי הדוברים, ועוברות שינויים הכרחיים בעת העברתן אל הכתב. שינויים אלו נובעים בחלקם ממטרת התמלול. כך, למשל, בעת כתיבת פרוטוקול של דיון בבית משפט, מושמטים דברים הנאמרים במהלך הדיון שאינם קשורים לעניין המשפטי הנדון, והמתמלל מתמקד בהעברת המהות המשפטית המדויקת של הדברים הנאמרים בדיון, מבלי לתמלל את הדברים בדיוק מוחלט.

לעומתה, טוען לאופר (2012, ע"מ 44-45) כי הן הלשון הדבורה והן הלשון הכתובה הינן בעלות מערכת חוקי דקדוק אחת, המשותפת להן. ההבדלים בין לשון דבורה לכתובה נובעים מהסתעפויות של חוקי הדיקדוק השונים בכל אחת מהלשונות, המאפשרות יצירת משלבים לשוניים שונים בכל אחת מהלשונות.

תהליך התקשורת של השפה הדבורה

לאופר (2012, ע"מ 33-31) התעמק בהבדלים בין הלשון הדבורה ללשון המדוברת. לטענתו, על אף ההבדלים הרבים בין הלשון הדבורה ללשון הכתובה, השלב הראשון בתהליך התקשורת משותף לשניהן. שלב זה הוא השלב הלשוני, בו האדם חושב על התוכן אותו היה רוצה להעביר, בוחר את השפה בה הוא רוצה להשתמש ואת המילים המדויקות עד להיווצרות שרשרת מקטעים לשוניים מופשטים. לאחר מכן, בשלב השני, המוח שולח באמצעות מערכת העצבים הוראות לאברי הדיבור, בהתבסס על המקטעים הלשוניים שנוצרו בשלב הראשון. השלב השלישי הינו שלב פיסולוגי - אקוסטי, בו המקטעים הלשוניים המופשטים מתרגמים לדיבור בפועל באמצעות אברי הדיבור היוצרים גלי קול המתפשטים בחלל. בשלב הרביעי, שהינו שלב פיסולוגי גם כן, נקלט הדיבור שהופק על ידי הדובר באוזנו של המאזין. בשלב החמישי והאחרון, שהינו שלב לשוני, הדיבור שנקלט מתורגם לשרשרת מקצעים לשוניים מופשטים, בהתאם לחוקי השפה, עד להבנת המסר שהועבר על ידי הדובר.

תהליך התקשורת של השפה הכתובה

תהליך התקשורת בלשון הכתובה מונה חמישה שלבים גם כן. השלב הראשון בתהליך הינו שלב ראשוני, שהינו זהה לשלב הראשון בתהליך התקשורת בלשון דבורה. הכותב מחליט מה ברצונו לכתוב, באיזו שפה, ובאילו מילים עד להיווצרות שרשרת מקטעים לשוניים מופשטים הנקראים 'גרפמות'. בשלב השני, השלב הפיסי, המוח שולח הוראות לידי הכותב, בהתבסס על הגרפמות שנוצרו בשלב הראשון, ומתרגם אותם לאיברי כתיבה פיסולוגיים. בשלב השלישי, השלב הפיסי – ויזואלי, הטקסט נכתב, ומשודר לקורא באמצעות גלי אור. השלב הרביעי הינו שלב פסי נוסף, בו הקורא קולט את גלי האור בעיניו ובעזרת עצב הראייה מתחיל תהליך פיענוח הכתב במרכז הראייה במוח. בשלב החמישי, שהינו שלב לשוני, בונה הקורא במוחו את הצורה הלשונית של הגרפמות שהועברו אליו ומפענח את מה שנכתב (לאופר, 2012, ע"מ 33-34).